

برخلاف جامعه‌شناسان، مردم‌شناسان و روانشناسان که بر ابعاد عرفی زیارت از جمله جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی و روانی زیارت تأکید می‌کنند، رسالت متألّهان بررسی ابعاد قدسی زیارت است.

و آثار برجسته در زمینه مطالعات زیارت ارائه می‌شود.

یکی از کتاب‌های مؤثر در این حوزه، مردم‌شناسی زیارت نوشته ویکتوریا ای. اسمیت و ویلیام اچ. سواتوس جونیور (۱۹۹۲ م.) است. این اثر کلاسیک در زمینه مطالعات مردم‌شناسی زیارت، نقش زیارت را در سنت‌های دینی مختلف و تأثیر آن را بر افراد و جوامع بررسی می‌کند. نویسندگان کتاب ضمن پرداختن به دیدگاه‌ها و روش‌های نظری مختلف در این زمینه، در صدد پویایی اجتماعی و فرهنگی را در جریان کنش زیارت ارائه دهند.

یکی دیگر از آثار مهم در این زمینه، تجربه زیارت در جامعه سکولار معاصر، نوشته سایمون کولمن و جان اید (۲۰۰۴ م.) است. تمرکز این کتاب بر کنش زیارت در جوامع سکولار معاصر، به‌ویژه اروپا است. نویسندگان در آن دلایل، تجربه‌ها و معانی مربوط به زیارت سکولار را بررسی می‌کنند و نوری بر طبیعت در حال تغییر زیارت خارج از زمینه‌های مذهبی می‌تابانند.

همچنین، میسائیل اشتوسبرگ (۲۰۰۸ م.) در مقاله خود تحت عنوان «زیارت و گردشگری: همگرایی و اختلاف» بر نسبت میان زیارت و گردشگری تمرکز می‌کند. این اثر ضمن بیان جوانب همپوشانی و ویژگی‌های متمایز این دو پدیده، با بیان مصداقی تنش‌هایی که گردشگری برای ساخت زیارت در دهه‌های اخیر به وجود آورده، از تبدیل شدن مکان‌های زیارتی مذهبی به مقاصد گردشگری سخن می‌گوید و جریان عرفی‌سازی مکان‌های مقدس را برجسته می‌سازد.

مقاله دیگری که در این باره قابل ذکر است، «زیارت به مثابه سفر معنوی: تجزیه و تحلیلی از مفهوم گردشگری معنوی» نوشته ایان اس. مکینتاش (۱۹۹۷ م.) است. مکینتاش در این مقاله با نظر به مفهوم گردشگری معنوی به پرسش‌هایی درباره تجاری‌سازی و بالتبع کاهش تجربه معنوی در زیارت‌های معاصر پرداخته است.

علاوه بر این، «سفرهای مقدس: مردم‌شناسی زیارت» ویرایش آلن مورینیس (۱۹۹۲ م.) مجموعه مقالاتی است که نگاه‌های گوناگون را درباره زیارت از نویسندگان مشهور در یک

جاگرد آورده است. این کتاب موضوعات مختلفی از جمله بُعد تاریخی، روانشناختی و فرهنگی زیارت را در بر می‌گیرد و در جمع‌بندی به ارائه یک دیدگاه جامع از این حوزه می‌رسد.

رویکردهای میان‌رشته‌ای زیارت (۲۰۲۳ م.) کتابی است که به تازگی از سوی انتشارات زیارت پژوهی منتشر شده است. در مقدمه این کتاب آمده است: «زیارت پژوهی به عنوان یک رشته تخصصی از دیرباز چندرشته‌ای بوده است و توجه زائران، پزشکان و دانشمندان دانشگاهی را به خود جلب نموده است». علی‌رغم ادبیات روبه‌رشد زیارت، شکافی مربوط به نشریات تک‌رشته‌ای وجود دارد که نشان‌دهنده تفاوت در درک مفاهیم مرتبط

تجربه زیارت در جامعه سکولار معاصر، سایمون کولمن و جان اید

به زیارت و بالتبع روش‌های دانشگاهیان در نظریه‌پردازی است. بسیاری از نشریات دانشگاهی بر این فرض هستند که خواننده با روش‌های تحقیقی خاص و پارادایم‌های نظری آشناست، در حالی که اغلب چنین نیست.

هدف جلد حاضر ارائه متنی اساسی برای درک رشته‌های مختلف است که به توسعه حوزه مطالعات زیارت کمک می‌کنند. از این طریق کتاب می‌کوشد فاصله بین مطالعات تحصیلی دانشگاهی و نگاه جامعه را به مسئله زیارت پر کند. برای این منظور، هر فصل در قالبی مشابه، سازماندهی شده است که شامل مروری بر رشته تحصیلی، تاریخچه مختصر و مجموعه‌ای از پرسش‌ها است که در همان رشته بررسی می‌شود. با تکیه بر این پایه، فصول شامل بخشی از ادبیات معاصر مربوط به زیارت با پدیده‌های زیارت‌گونه است. نویسندگان بیشتر دغدغه دیدگاه‌های نظری و روش‌شناختی دارند. در نهایت، نویسندگان برای تحقیق و بررسی‌های عمیق‌تر توصیه‌هایی را بیان می‌کنند. این جلد شامل فصل‌هایی از رشته‌هایی است که تا پیش از این درباره پدیده‌های زیارتی مانند مدیریت دولتی، مطالعات اطلاعات و علوم انسانی دیجیتال ساکت بودند. دیگر رشته‌های مطرح شده در این مجلد عبارتند از: تاریخ قرون وسطی، مطالعات جنسیت، تاریخ پزشکی، مطالعات آیینی، مطالعات گردشگری، مطالعات محیط زیست، مطالعات جغرافیا، مطالعات روانشناسی، مطالعات اطلاعات و دست‌آورد مطالعات آنترپولوژی.

نقدی که به این کتاب وارد است، جای خالی الهیات است. در نهایت شگفتی، در میان فصول مختلف این جلد که به سیزده رشته مختلف در زمینه زیارت پرداخته شده، هیچ فصلی مختص به مطالعات الهیات ناظر به زیارت نیست. فارغ از این کتاب، با بررسی آثار دهه‌های اخیر در غرب، می‌توان به این نکته پی برد که در میان مطالعات زیارت در دوران معاصر به رویکرد الهیاتی کمتر توجه شده است. در حالی که دیدگاه‌های چندرشته‌ای بینش‌های باارزشی درباره جوانب اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی زیارت به ارمان آورده‌اند، در تحقیقات غربی‌ها، اغلب، از رویکرد و روش الهیاتی غفلت شده و یا این رویکرد کمتر نمایان شده است.

آلن مورینیس نویسنده مجموعه مقالاتی به نام سفرهای مقدس: مردم‌شناسی زیارت